

**СВІТОГЛЯДНО-КУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ СТИЛЬОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЗАКЛАДІВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНИ:
20-30-ті роки ХХ століття**

Мета – проаналізувати основні світоглядно-культурні чинники, які вплинули на стильову трансформацію закладів громадського харчування на теренах Радянської України у 20-30-х роках ХХ століття. **Методологія** дослідження ґрунтується на найважливіших методологічних принципах – історизму, достовірності та об'єктивності. Також автор послуговується засадами мистецтвознавчого та культурологічного підходу для характеристики найбільш значущих видозмін у дизайні закладів харчування під впливом розмаїття мистецьких стилів першої третини ХХ ст. **Наукова новизна.** З'ясовано і прослідковано вплив основних соціокультурних умов і кон'юнктурних чинників на творчі преференції і смаки радянських митців, зокрема в середовищі архітекторів і дизайнерів, що відобразилося на вигляді закладів громадського харчування в Україні в 20-30-ті роки ХХ століття. **Висновки.** Стильова трансформація закладів громадського харчування України у 20-30-х роках ХХ століття відбувалася під впливом поєднання двох аспектів: ідейних настанов більшовицької кон'юнктури та нових течій у мистецтві. Фактично вся пізніша т. зв. сталінська архітектура середини 30–50-х рр. ХХ ст. є поєднанням декількох стилів, які визначені дослідниками, як сталінський ампір, класичний та монументальний стиль, в яких переважно були втілені ідеї еkleктики (історизму), ар деко й ампіру.

Ключові слова: конструктивізм, історизм, заклади громадського харчування, архітектура, соціалізм, індустріалізація.

Дьяченко Роксолана Викторовна, кандидат искусствоведения, Киевский национальный университет культуры и искусств

Мировоззренческие и культурные основания стилевых трансформаций заведений общественного питания Украины: 20-30-е годы ХХ века

Цель – проаналізувати основні мировоззренчіє і культурні основи стильової трансформації заведень громадського харчування на території Радянської України в 20-30-х роках ХХ століття. **Методологія** дослідження ґрунтується на найважливіших методологічних принципах – історизма, достовірності та об'єктивності. Також автор користується методами історичного та культурологічного підходу для характеристики найбільш значущих видозмін у дизайні заведень громадського харчування під впливом різноманітності мистецьких стилів першої третини ХХ в. **Наукова новизна.** Виявлено і прослідковано вплив основних соціокультурних і кон'юнктурних принципів на творчі преференції і смаки радянських митців, зокрема в середовищі архітекторів і дизайнерів, що відобразилося на дизайні заведень громадського харчування в Україні в 20-30-е роки ХХ століття. **Висновки.** Стильова трансформація заведень громадського харчування України в 20-30-х роках ХХ століття відбувалася під впливом поєднання двох аспектів: ідейних установок більшовицької кон'юнктури та нових течій в мистецтві. Фактично вся пізня сталінська архітектура середини 30-50-х років ХХ століття представляє собою поєднання декількох стилів, визначених дослідниками, як сталінський ампір, класичний і монументальний стиль, в яких переважно були втілені ідеї еkleктики (історизма), ар деко і ампіра.

Ключевые слова: конструктивизм, историзм, заведения общественного питания, архитектура, социализм, индустриализация.

Diachenko Roksolana, Ph.D. in study of Art, Kyiv National University of Culture and Arts

Worldview and cultural fundamentals of the style transformations of the establishments of catering in Ukraine: 1920s – 1930s

Purpose of Research. The purpose of the article is to analyse the main worldview and cultural fundamentals of the style transformation of catering in Soviet Ukraine in the 1920s – 1930s. **Methodology.** The methodology of the research is based on the important principles such as historicism, objectivity and certainty. The author uses the art critic and cultural approaches to characterize the main important transformation in the design of the catering establishments, which are determined by the variety of the artistic styles of the beginning of XX century. **Scientific Novelty.** The author has found out the modern sociocultural fundamentals' influence on the creative preferences and tastes of the Soviet artists, particularly, among architects and designers. It was manifested in the design of the public catering of Ukraine in 1920s – 1930s. **Conclusions.** The stylistic transformation of the establishments of catering of Ukraine in 1920s – 1930s was held under the influence of the combination of two aspects – ideas of Bolshevik conjuncture and new trends in the art. Indeed, the Stalin architecture of the 1930s – 1950s is the synthesis of the several styles, which are called Stalin Empire, classical and monumental style. The ideas of the eclectics (historicism), art-deco and empire were implemented in it.

Key words: constructivism, historicism, establishments of catering, architecture, socialism, industrialization.

Актуальність теми дослідження. Наприкінці XIX – на початку XX ст. з його есхатологічними ідеями спостерігається активізація розвитку нових мистецьких напрямів та стилів. Пошук нових засобів мистецької виразності сприяв бурхливому поступу авангардизму (від фр. *avant* – попереду та *garde* – охорона). Крім того, після жовтневого перевороту на теренах Росії революційний романтизм, прагнення до швидких радикальних змін у поєднанні з динамічним розвитком науки й техніки надихали художників, режисерів, поетів, архітекторів та дизайнерів до пошуку нових мистецьких форм. Це сприяло активному проникненню авангардних ідей у радянське мистецьке середовище.

Загалом основне завдання, яке ставили перед собою митці-авангардисти, – це пошук нетрадиційних форм та засобів втілення нового світобачення, що здебільшого проявилось у творенні почасти незвичних художньо-естетичних концепцій. Не оминула ця тенденція і середовище архітекторів та дизайнерів, зокрема у річищі оформлення інтер'єрів громадських підприємств харчування, які активно розвивалися протягом 1900-х – 1920-х рр.

Мета дослідження – проаналізувати основні культурно-світоглядні й соціально-політичні засади стильової трансформації закладів громадського харчування в Україні у 20-30-х роках XX століття. Такий екскурс в історію дасть змогу не тільки згадати, під впливом яких ідей відбувалася забудова більшості великих міст України у 20-30-х роках XX століття, а й прослідкувати, як світоглядно-політична кон'юнктура впливає на культурно-творчі преференції і смаки митців, зокрема в середовищі архітекторів і дизайнерів, що актуально у контексті суспільних трансформацій, які нині відбуваються у нашій країні.

Аналіз досліджень і публікацій. Інтер'єри підприємств громадського харчування України XX століття є недостатньо дослідженими і маловивченими, особливо це стосується кінця XIX ст. – до 1960-х років. Скупі дані наявні лише в архівних джерелах. Наукову цінність мають дослідження В. Абизова, О. Боднара, Ю. Волкова, Ю. Лебедева, Ю. Івашко, А. Іконнікова, А. Марковського, М. Селівачова, Дж. Тейлора, В. Уреньова, Л. Херріота, А. Смітта, М. Дорфа та ін.

Виклад основного матеріалу. На початку 20-х років XX століття найбільш яскраво авангардизм проявився у вітчизняному архітектурному конструктивізмі. Традиційно конструктивним називали вид будівлі, в якій складові компоненти пов'язувалися в єдине ціле залежно від функціонального навантаження, що сприяло міцності споруди.

Німецький дизайнер Вальтер Гропіус зазначав, що кожен предмет має повністю відповідати своїй цілі, тобто здійснювати свої безпосередні функції, а відтак бути комфортним, дешевим, а лише потім красивим. Ці погляди дизайнера стали справжнім кредо конструктивістів, позаяк саме вони визначили основні принципи втілення його архітектурних і дизайнерських рішень на практиці. Серед підхоплених ідей переважали мінімалізм, утилітарність, функціональність тощо.

Не останню роль в утвердженні конструктивізму відіграв модерн, активний розвиток якого в останні десятиліття XIX – на початку XX ст. вимагав від архітекторів еkleктизму, зокрема поєднання традицій із новітніми технологіями, які інколи суперечили естетизму і не сприяли декоративності. З іншого – саме модерн намагався відповідати потребам індустріалізації й урбанізації, що в умовах тодішнього режиму перетворилися на доміанти суспільного розвитку. Міста потребували швидкого і масового будівництва відповідних новому соціалістичному побутуванню приміщень, у тому числі громадського призначення. Радянські архітектори наголошували на «соціальной спрямованості радянської архітектури, широті й розмірі її потреб, кількості, яка переходить у якість» [8]. Адже вважалося, що настала ера забезпечення широких мас пролетаріату всіма необхідними для його життєдіяльності благами, у тому числі соціально орієнтованими і клуби-їдальні, дитячі заклади, палаци праці, лікувальні установи, матеріальними.

Найбільш популярними у той час ставали народні будинки, клуби, профілакторії тощо. Активно розбудовувалися робітничі селища, як того вимагали завдання соціалістичної індустріалізації, що характеризувалася швидким розвитком суто функціональних об'єктів, здатних забезпечити утилітарні потреби нової держави та її будівників.

Конструктивізм змінив естетичні вподобання попередньої доби, кардинально змістивши акценти у новітніх інтер'єрах. Так лаконічність, ремісничість стають своєрідним індикатором «справжнього» мистецтва, яке з утратою власних художніх прерогатив перетворювалося на засіб обслуговування прагматичних цілей виробництва. А потреба у пошуку нового стилю в архітектурі та дизайні інтер'єрів, який вирізнявся б простотою, раціональністю, відносною швидкістю та дешевизною у втіленні, став відповіддю на певну помпезність і нагромадженість декоративних елементів, характерних для модерну. Так, про такі підприємства громадського харчування на території України, як їдальня колгоспу імені В. Леніна (Одеська область), їдальня фабрики Карла Маркса (м. Київ), їдальня Харківського заводу сільськогосподарського машинобудування «Серп і Молот» (м. Харків), їдальня Київського залізничного депо імені А. Андреева, (м. Київ), їдальня у Будинку стахановців Єнакієвського

металургійного заводу імені С. Орджонікідзе, (м. Єнакієво, Донецька область) – сміливо можна сказати, що ці установи не мають художньої виразності, а призначені суто для харчування без зайвих розваг й не розраховані на дозвілля.

Відомий український художник-авангардист К. Малевич писав: «Геніальність не в тому, щоб передати якнайправдивіше епізод та прикрасити картину. Наша геніальність – знайти нові форми сучасного нам дня. Щоб наше обличчя було печаткою нашого часу» [4, 76]. У подальшому ці положення стали вихідними у розвитку мистецького напрямку – супрематизму.

Суголосною є думка німецького архітектора-модерніста Людвіга Мис ван дер Роє, який підкреслював необхідність переносити у простір насамперед побажання епохи. Такою «печаткою-обличчям», що втілила прагнення епохи, і став конструктивізм 20–30-х років ХХ ст. Адже він був своєрідним віддзеркаленням соціалістичного способу життя, що відобразив смаки і потреби епохи, акцентувавши увагу на суспільних завданнях архітектури й дизайну. Останнє виявилось у проектуванні й будівництві нових радянських типів поселень та будинків, які, на думку радянських ідеологів пролетарської культури, щонайкраще могли б організувати життя трудящих мас у першу чергу за рахунок усуспільнення їх побуту, як того вимагали колективістські устремління.

Так виникали будинки-комуни, які радше нагадували гуртожитки барачного типу, в кімнатах яких були відсутні перегороджі та зонування. Останнє щонайкраще відповідало новим завданням містобудування: швидкість, дешевизна, компактність, функціональність тощо. Відповідно, ці ідеї так чи інакше торкнулися всіх сфер розбудови громадських будівель, у тому числі для харчування, спрощених деякою мірою під впливом Нарспоживу.

Активне звернення до конструктивістських ідей в архітектурі на етапі становлення соціалістичної системи визначило його трактування як особливого напрямку саме радянської архітектури та відповідного дизайну.

У 20-х – на початку 30-х років в Україні розвинулися ідеї конструктивізму, що базувалися на використанні елементарних геометричних форм і кольорів. Український архітектор В. Єрмилов, по суті, адаптував і творчо переосмислив досягнення кубізму, супрематизму й агітаційного мистецтва. Паралельно із живописними композиціями митець створював функціонально-конструктивні «об'єкти», які так і називав, оскільки синтезував у них досягнення різних творів і технологій.

Існує припущення, що самі конструктивістські ідеї були запропоновані ще 1918 р. Осипом Бриком – як реакція на нові обставини соціалістичного життя і своєрідна спроба поєднання авангарду із марксистськими ідеями. Так, О. Ган писав, що завдання конструктивістів – це ідейно-комуністичне вираження вартості матеріальних цінностей, в якому тектоніка, конструкція та фактура повинні стати основними компонентами індустріальної культури.

1924 р. вийшла праця радянського архітектора М. Гінзбурга «Стиль та епоха», яку дослідники вважають маніфестом радянського конструктивізму. Тобто часом зародження конструктивізму можна вважати початок третього десятиліття ХХ ст. Конструктивізм, що зародився у час формування нової держави СРСР, став своєрідним початком нової архітектури оновленого радянського соціуму.

На межі 20–30-х років ХХ ст. керівництво СРСР, намагаючись «вибити непманівський дух», проголосило глобальну переорієнтацію країни та її економіки у бік промислової індустріалізації та колективізації сільського господарства. У травні 1930 р. ЦК ВКП(б) видав Постанову «Про роботу по перебудові побуту», в якій наголошувалося на необхідності розбудови підприємств громадського обслуговування. Саме останні щонайбільше відповідали потребам соціалістичного співжиття і законам функціонування великих поселень (міст), які відзначалися не лише високою концентрацією людських ресурсів, а й мали відмінний від сільських поселень хронотоп і ритм життя. Крім того, згадану постанову вважають початком формування сталінського стилю в архітектурі. Вирішенню цих завдань сприяли відмова від ліпного декору, а натомість широке застосування монолітних металевих конструкцій, каркасів, скла, бетону.

Потребам громадського обслуговування та вимогам «соціалістичної доцільності» повинні були відповідати й нові заклади харчування. Тут варто наголосити, що наприкінці 1932 р. та на початку 1933 р. було видано кілька постанов щодо створення системи «ВРП» («відділ робітничого постачання» – рос. ОРС), зокрема директиви РНК СРСР та ЦК ВКП(б) 4 та 19 грудня 1932 р., 8 березня 1933 р. Лише протягом 1933 р. «ОРСи» командували на 31782 торговельних підприємствах, держторгівлі також передали 8220 закладів громадського харчування, які надавали послуги більше 6,1 млн чол. [6, 432].

Крім того, у 30-х роках ХХ ст. активно розвивалися фабрики-кухні, завданням яких було звільнення жінок від побутових проблем та забезпечення населення продуктами харчування, оскільки магазинів на той час не вистачало. Такі заклади забезпечували гаряче харчування на виробництві, частково вирішували питання голоду та вивільняли робочі руки (зазвичай жіночі) для індустріальних підприємств.

На території подібних фабрик функціонували їдальні та кафе-веранди, які зручно розміщувалися на «конструктивістських» дахах. Для прикладу розглянемо фабрику-кухню Харківського електромеханічного заводу в м. Харкові. Інтер'єр її виконаний у конструктивно-функціональному стилі. Стіни цієї фабрики-кухні членовані великими вікнами, через які максимально потрапляє сонячне світло. Столи для харчування виставлені прямими рядами без всякої стилізації. На кожному з них було встановлено настільну лампу, тобто дане приміщення фабрики швидше за все була поліфункціональним – використовувалося ще й як читальна зала ввечері для лікнепу або культурного проведення часу громадян.

Непересічним втіленням конструктивізму став Будинок-комуна РЖСКТ «Зразкове будівництво», побудований у 1929–1932 рр. за будівельним проектом молодих архітекторів М. Барща, В. Владимиринова тощо. Це комплекс з трьох споруд, з яких дві – житлові, а одна – громадська. В останній розміщувалися клуб, столова, спортивна зала, різні технічні служби. При цьому кухні у квартирах були спроектовані маленькі. У них можна було тільки розігріти їжу або заварити каву. Втім, до послуг мешканців була їдальня у громадському корпусі. Так реалізовувався поширений заклик молоді радянської влади про «звільнення жінки від кухонних ланцюгів». До того ж, громадську їдальню мали сприймати не лише місцем харчування, а й місцем «товариського спілкування», «ломки міщанської родини» й «провідником нової культури» [2]. Тобто ресторації та сфера дозвілля перебували у нових історичних умовах нового змісту.

В Україні авангардні ідеї теж знайшли своїх прихильників, що з часом дало підстави паризькому мистецтвознавцю А. Накову під час облаштування Лондонської виставки «Tatlin's dream» у 1973 р. заявити про існування українського авангардизму.

Найяскравішими прикладами типових рис конструктивізму в Україні є низка будівель у Харкові. Активна забудова першої столиці України упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. у конструктивістському стилі сприяла навіть формуванню окремого напрямку конструктивізму – харківського. Тут містилася своя інфраструктура із закладами громадського харчування нового типу, однак майже всі вони не збереглися.

У Києві найбільше будівель у стилі конструктивізму було створено за проектами Й. Каракіса: Будинок офіцерів (1931–1932 рр.), Національний музей історії України (1937–1939 рр.), Театр Київського військового округу (нині вул. Заньковецької (реконструкція 1938 р.), житловий будинок на вул. І. Мазепи (1934–1937 рр.) тощо. Ці будівлі вирізнялися перенавантаженням цегли, бетону, скла, великими квадратними вікнами, а також лоджіями-балконами.

Серед розмаїття київських споруд, зведених у названій стилізації, відомий єдиний заклад громадського харчування. Яскравим прикладом конструктивізму є ресторан «Динамо» у м. Києві (побудований у 1934 р. за проектом архітекторів Й. Каракіса і П. Савича), який, окрім того, є класичним зразком київської архітектури того часу. Саме останнє, напевно, дало привід вважати його пам'яткою архітектури радянського періоду.

Особливою рисою ресторану є той факт, що кожен його поверх має дизайн, відмінний від іншого. Дослідники згадують, що 1991 р. у відомому журналі «Архітектура СРСР» так описано ресторан «Динамо»: «Сьогодні ми називаємо цю будівлю одним з кращих зразків київської архітектури того часу. Ця споруда цікава ще й тим, що в ній вперше сповна проявляється пристрасть архітектора до проблем колористики і синтезу мистецтв – а це новаторські прийоми для того часу, що характеризується в цілому сірою аскетичністю провінційних переспівів пізнього конструктивізму» [1, 67]. Зазнавши кількох реконструкцій та невдалої спроби 2007 р. знесення, будівля зараз віддана під розважальний комплекс «D'Lux» і ресторан «Park».

Загалом ідеями конструктивізму та функціоналізму живилася вся архітектура закладів громадського харчування протягом цілого ХХ ст.

На формування авангардних ідей вплинув модерн, активний розвиток якого в останні десятиліття ХІХ – на початку ХХ ст. вимагав від митців своєрідного еkleктизму, що, зокрема, проявлявся у поєднанні традиційного з новітнім. І хоча еkleктичний стиль (історизм) не можна вважати таким, що виник на початку ХХ ст., оскільки його розквіт припадає на ХІХ століття, саме прагнення радянських митців поєднати неоднорідні, часто супротивні компоненти різноманітних стилів визначило особливості еkleктики першої третини ХХ ст., що згодом знайшло своє відображення у сталінському ампірі, а найбільший розквіт здобуло в часи хрущовської «відлиги».

Найбільшої популярності історизм набув у творчій діяльності радянських архітекторів 30–40-х рр. ХХ ст. Звернення до еkleктики, на нашу думку, також можна пов'язати із низкою світоглядних чинників. По-перше, негативним відношенням Й. Сталіна до авангарду, що, зокрема, відобразилося у його критиці конструктивізму. По-друге, звеличення ролі давньої історичної спадщини при формуванні естетичних принципів нового мистецтва. По-третє, започаткуванням 1922 р. союзної

держави радянських соціалістичних республік – СРСР, що вплинуло на формування ідей творення нової радянської культури, яка, відповідно, мала б поєднувати зразки зодчества всіх республік. У Радянському Союзі еклектика не могла не існувати, позаяк вона завжди розумілася насамперед як мистецтво втілення смаків і діалогу різних культур. Власне, у цьому і проявлялася основна соціально-політична ідея «колиски братніх народів». Так паростки пролетарського інтернаціоналізму втілювалися в архітектурі.

Утім, дослідники вагаються в остаточному визначенні точної дати та причин переходу від конструктивістської (авангардної) до сталінської (історичної) архітектури й основних принципів її функціонування. Так, А. Іконніков наголосив, що з 1932 р. радянські архітектори дедалі більше захоплюються історизмом. Такий ентузіазм можна пояснити, по-перше, набуттям світової популярності зазначеного стилю: по-друге, бажанням творчої переорієнтації на активніше застосування класицистичних прийомів у містобудуванні, далеких від завдань соціалістичного поселення, натомість перевірених російським та західним досвідом [3, 426].

Варто зазначити, що у 1920-ті роки історизм (ретроспективізм, класика) теж існував, однак був майже витіснений бурхливим розвитком авангарду. Проте на рубежі 20–30-х рр. ХХ ст. ці стилі виявилися більш пристосованими до завдань індустріалізації й урбанізації, ніж популярний на той час авангард. Історизм пропонував рішення, які можна було б застосувати негайно, лише перероблюючи відповідно до нових цілей і нових цінностей модель міста класицизму початку ХІХ ст. [3, 428].

Традиційно у радянській історіографії з даного питання побутувала думка, що переходу від конструктивізму до сталінської неокласики сприяли переважно політичні передумови, зокрема особиста позиція керманіча Й. Сталіна. Водночас, не відкидаючи ідеологічні передумови, дослідники акцентують увагу на соціокультурних і мистецьких чинниках. Зокрема, таких поглядів дотримується український автор А. Марковський, пояснюючи зміну внутрішніми причинами соціально-мистецького підґрунтя архітектурного поступу, «без упередженого політико-ідеологічного підходу»: директивне втручання правлячої еліти стало лише каталізатором розбудови України 1920-х – 1930-х рр. [5, 14].

Саме постконструктивізм дослідники вважають перехідним стилем від конструктивізму до сталінського ампіру та радянським різновидом ар деко.

Припинення існування конструктивізму пов'язують із 1932 р., коли 28 лютого була видана Постанова «Про організацію роботи по остаточному укладанню проекту Палацу Рад». Усе діялося у партійних кулуарах і повністю відповідало завданням формування ієрархії у культурі відповідно до централізуючої волі Й. Сталіна, який особисто керував архітектурним процесом [7]. Фактично вся пізніша так звана сталінська архітектура середини 30–50-х рр. ХХ ст. є поєднанням декількох архітектурних стилів, які згодом і були визначені дослідниками, як сталінський ампір, класичний та монументальний стиль. Саме у них переважно і були втілені ідеї еклектики (історизму), ар деко й ампіру.

Отже, можна зробити висновок, що у 20–30-х роках ХХ ст. інтер'єри громадських закладів, зокрема харчування, переживали значущі видозміни під впливом розмаїття стилів першої третини ХХ ст. Зароджувався авангардизм, який втілювався у конструктивізмі. На теренах СРСР бурхливий розвиток і широке проникнення конструктивістських ідей у практику прийнято пов'язувати із згортанням нової економічної політики та поверненням політики військового червоного терору, яка згодом втілювалася у горезвісному періоді сталінських репресій. Хоча фактично саме погляди Й. Сталіна на довгі роки загальмували розвиток авангардизму та слугували підґрунтям критики та відмови від конструктивізму. На жаль, догмати більшовицької ідеології не тільки впливали на трансформації стилів інтер'єрів громадських закладів, а й згодом сприяли втраті значної частини конструктивістських інтер'єрів ресторанів.

Принагідно зазначимо, що, незважаючи на неоднозначне ставлення до конструктивізму з боку звичайних громадян, серед архітекторів він здобув не лише популярність, а й став підґрунтям таких модних на сьогодні стилів, як хай-тек, індастріал, техно, мінімалізм тощо. Їх аналіз є перспективним напрямом подальших досліджень.

Література

1. Бородкин Ю. Киевский архитектор Иосиф Каракис / Ю. Бородкин // Архитектура СССР. – 1991. – № 3. – С. 66–77.
2. Дедушкин А. Клуб-столовая РЖСКТ «Показательное строительство» [Электронный ресурс] / А. Дедушкин. – Режим доступа: http://um.mos.ru/houses/klub_stolovaya_rzhskt_pokazatelnoe_stroitelstvo.
3. Иконников А. Историзм в архитектуре / А. Иконников. – М. : Стройиздат, 1997. – 557 с.
4. Малевич К. Государственникам от искусства. В 5 т. Т. 1. Собрание сочинений / К. Малевич. – М. : Гилея, 2004. – С. 75–88.

5. Марковський А. І. Архітектура Києва 1920–1930-х років у світовому контексті : автореф. дис. на зд. наук. ступеня канд. архітектури : спец. 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури» / Марковський А.І.– К., 2014. – 20 с.

6. Рекрут В. Особливості організації кооперативної освіти споживчої кооперації України у 30-х рр. XX ст. [Електронний ресурс] / В. Рекрут. – Режим доступу: <http://ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/rekrut.htm>.

7. Хмельницький Д. Архитектура Сталина. Психология и стиль / Д. Хмельницкий. – М. : Прогресс-Традиция, 2007. – 376 с.

8. Шейко В. Монополізація радянською системою основних сфер духовного життя суспільства 30-х років / В. Шейко // Вісн. Держ. акад. кер. кадрів культури і мистец. – К., 2000. – № 3. – С. 99–111.

References

1. Borodkin, Y. (1991). Kyiv architecture of Iosif Karakis. Architecture SSSR, 3, 66 – 77 [in Russian].
2. Dedushkin, A. Club-canteen RZhSKT «Demonstrative building». Retrieved from http://um.mos.ru/houses/klub_stolovaya_rzhskt_pokazatelnoe_stroitelstvo [in Russian].
3. Ikonnikov, A. (1997). Historicism in Architecture. Moscow: Stroizdat [in Russian].
4. Malevich, K. (2004). Statemen from the artists: in 5 vol. Volume. 1. Moscow: Gileia [in Russian].
5. Markkovsky, A.I. (2014). Architecture of Kyiv 1920s – 1930s in the world context. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Rekrut, V. (2010). Peculiarities of the organization of the cooperative education of the consumers cooperation of Ukraine in 1930s. Retrieved from <http://ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/rekrut.htm> [in Russian].
7. Khelnytskii, D. (2007). Architecture of Stalin. Psychology and Style. Moscow, Progress-Tradicia [in Russian].
8. Sheiko, V. (2000). Soviet system's monopolization of the main sphere of the spirit life of the society in 1930s. Visnyk DAKKKiM, 3, 99-111 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.05.2017 р.

УДК 7.079 "18" – "19"(048)

Колосова Наталія Анатоліївна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент Київського університету культури
natalia.kolosova@yahoo.com

МИКОЛА ПОТОЦЬКИЙ ЯК МАГНАТ ТА МЕЦЕНАТ

Мета – розглянути меценатську діяльність Миколи Потоцького; охарактеризували Миколу Потоцького як історичну постать, магната та видатного мецената. **Методологія** дослідження. Багатогранність феномена меценатства зумовлює потребу його вивчення у міждисциплінарних дослідженнях з використанням принципу поліметодологізму. Концептуальний підхід ґрунтується на науковому осмисленні меценатства як цілісного, складного, самостійного явища культури. **Наукова новизна.** Концептуальною ідеєю нашої праці є висвітлення історично зумовленої вітчизняної сутності феномена меценатства, усвідомлення значення вітчизняної історії меценатської діяльності для адекватного розуміння природи, традиційних і сучасних форм цього специфічного виду доброчинності. **Висновки.** Меценатська діяльність Миколи Потоцького була спрямована на будівництво й оздоблення католицьких і греко-католицьких храмів, забезпечення продуктивної роботи запровадження у його маєтках творчих майстерень ("фабрик"), підтримку видатних представників двох поколінь майстрів львівської скульптурної школи. Магнат Микола Потоцький був суперечливою постаттю, однак його доброчинна довготривала й широкомасштабна діяльність на користь української культури визначає його місце в когорті видатних українських меценатів. Серед спонукальних чинників, що зумовили вибір об'єктів меценатської діяльності, домінували: морально-релігійні, естетичні й патріотичні мотиви.

Ключові слова: меценатська діяльність, мистецтво, скульптура, культура, фондування, фінансова підтримка.

Колосова Наталья Анатольевна, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры искусств Киевского университета культуры

Николай Потоцкий как магнат и меценат

Цель – рассмотреть меценатскую деятельность Николая Потоцкого; охарактеризовать Николая Потоцкого как историческую фигуру, магната и известного мецената. **Методология** исследования. Многогранность феномена меценатства обуславливает необходимость его изучения в междисциплинарных исследованиях с использованием принципа полиметодологизма. Концептуальный подход основывается на научном осмыслении